

Русецька Ліза Іванівна,
здобувачка вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сьох Катерина Ярославівна,
завідувач кафедри конституційного права
та прав людини НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

СВОБОДА ДУМКИ І СЛОВА ЯК ОСНОВА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Свобода думки і слова є фундаментальними правами, що гарантуються кожній людині незалежно від її статі, національності чи соціального статусу. Вони закріплені в багатьох міжнародних правових документах, зокрема у Загальній декларації прав людини та Конституції України. У контексті гендерної рівності ці свободи стають не лише основою для захисту прав жінок та чоловіків, але й інструментом, який дозволяє трансформувати суспільство та змінювати стереотипи, що століттями обмежували можливості жінок.

У національному законодавстві України поняття «гендерна рівність» офіційно закріплено в статті 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV, що визначає рівні права та можливості для осіб різних статей. Однак термін «гендер» як такий у законодавстві не використовується, замість нього застосовуються поняття «стать» та похідні, як-от «дискримінація за ознакою статі» чи «насильство за ознакою статі» [1, с. 176]. Ця законодавча особливість має важливий зв'язок із темою свободи думки і слова, оскільки саме через свободу публічного висловлювання та формування вільних поглядів можна сприяти переосмисленню понять «гендер» і «стать» у суспільному та юридичному дискурсах. Свобода думки дозволяє кожній людині ставити під сумнів усталені підходи до трактування рівності, а свобода слова – озвучувати потребу в актуалізації термінології, яка більш точно відображає сучасні виклики та тенденції.

Коли закінчилася Друга світова війна Організація Об'єднаних Націй розпочала активне просування прав людини, поставивши заборону дискримінації в центр глобальних ініціатив. У фундаментальних документах, таких як Хартія ООН, Загальна декларація прав людини та міжнародні пакти, було закріплено принципи

рівності та поваги до гідності кожної людини. Особлива увага приділялася боротьбі з дискримінацією за ознакою статі, що знайшло своє відображення в Конвенціях ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок. На межі XX і XXI століть ООН визначила свободу від дискримінації одним із ключових напрямів боротьби за права людини. Ця свобода є невіддільною від інших фундаментальних свобод: свободи від нестачі, страху, несправедливості, а також права на реалізацію людського потенціалу, висловлювання, участь у прийнятті рішень і гідну працю. Зокрема, чотири всесвітні конференції зі становища жінок, організовані ООН наприкінці XX століття, привернули увагу міжнародного співтовариства до гендерної рівності, поставивши її у фокус глобальної політики [2, с. 58].

У сучасному світі свобода думки і слова стала основою для просування гендерної рівності. Вільне висловлення поглядів сприяє формуванню суспільного дискурсу, який підриває стереотипи та привертає увагу до розриву між формально закріпленими правами жінок і реальними можливостями користуватися ними. Концепція комплексного підходу до гендерної рівності, або *gender mainstreaming*, спрямована на інтеграцію принципів рівності між жінками й чоловіками на всіх рівнях організації суспільства.

Питання впровадження гендерної рівності в Збройних Силах України є цілеспрямованою, системною та багатогалузевою діяльністю, яку здійснюють Міністерство оборони України та Генеральний штаб Збройних Сил України. Ця діяльність спрямована на вдосконалення моделі взаємовідносин у сучасній українській армії, що відповідає міжнародним зобов'язанням і національному законодавству, зокрема Конституції України. Відповідно до статті 24 Конституції України, кожен громадянин, незалежно від статі, має рівні соціально-економічні, політичні та особисті права і свободи. У цьому контексті свобода думки і слова виступає основою для формування суспільної підтримки гендерної рівності, зокрема в армії. Можливість відкрито обговорювати гендерні питання та висловлювати ідеї рівності дозволяє ставити під сумнів дискримінаційні практики й активно впливати на реформування інституцій. Воєнний стан створив обмеження для свободи слова через посилення цензури, необхідної для захисту національної безпеки. Проте ці обмеження не повинні перешкоджати обговоренню питань, пов'язаних із гендерною рівністю, особливо в умовах, коли роль жінок в обороні країни стала важливою складовою соціальних змін [3, с. 434].

Тому, проаналізувавши все вище зазначене можна стверджувати, що свобода думки і слова є основою для досягнення гендерної рівності, адже вони дозволяють

ставити під сумнів дискримінаційні практики та будувати суспільство, де кожна людина має рівні права та можливості. Вони є тими інструментами, які допомагають долати упередження та стереотипи, сприяючи формуванню культури рівності. Свобода думки забезпечує право кожної людини формувати власне бачення гендерної рівності, тоді як свобода слова дає змогу транслювати ці переконання в суспільний дискурс, сприяючи змінам на рівні політики та управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фулей Т. Застосування принципу гендерної рівності у практиці Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С 175-180. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/1327>
2. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: навч. посіб. Київ: видавництво «ФОП Голембовська ОО». 2018. С. 56-62. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_9_copy.pdf
3. Тінін Д. Г. Гендерна рівність у воєнний час: як війна змінює роль жінок у суспільств. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. 2023. № 80. С. 432-437. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59045>

Сагайдак Юлія Вікторівна,
професор кафедри конституційного права
ННІПП Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЖИТТЯ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ЕВАКУАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Конституція України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність, безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Зміст Конституції підтверджує це та деталізує, проголошуючи, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави - захищати життя людини.

Із початком російського вторгнення в Україну, питання забезпечення права